

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No : 1969/16

Karar No : 1969/54

Karar Tarihi : 7/10/1969

İtiraz Eden : Bayat Sulh Hukuk Mahkemesi

İtirazın Konusu : 7478 sayılı Köy İçme Suları Kanunu'nun 16.maddesinin son fıkrası, Bayat Sulh Hukuk Mahkemesince Anayasa'nın bütününe ve genel prensiplerine aykırı görülmüş ve sözü geçen hükmün iptali istemi ile Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur.

I- Olay : Davacı tarafından davalı köy muhtarlığı aleyhine Eskiâlibey köyü içme suyu isale hattının davalı köye ait gayrimenkullerden geçen kısmından 1600 metrelik bölümünün bilinmeyen kişilerce bozulduğu ileri sürülerek ve 7478 sayılı Kanun'un 16. maddesinin beşinci fıkrasına dayanılarak açılan, esas 1969/11 sayıda kayıtlı tazminat davasına bakmakta olan Bayat Sulh Hukuk Mahkemesi, davada uygulanacak olan 7478 sayılı Köy İçme Suları Hakkındaki Kanun'un 16. maddesini Anayasa'ya aykırı görmüş ve bu maddenin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

II- İtiraz Yoluna Başvuran Mahkemenin Kararında Özetle:

"Davacı vekili Bayat ilçesine bağlı Eskiâlibey köyü içme suyu borularının bir kısmı davalı köyün arazisinden geçen 1600 metrelik kısmının bilinmeyen kişiler tarafından tahrip edildiğini ileri sürerek, onarım için 3772 liranın davalı köyden alınmasını istemiştir.

1- Dava konusu tazminat sonuç bakımından ceza niteliğinde görülmüştür.

2- Faili bulmak ve su borularını korumak idarenin görevi olup, idare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlüdür.

3- Hukukun genel prensiplerine ve Anayasa'nın ruhuna göre herkes kendi eyleminden sorumludur. 7478 sayılı Kanun'un 16. maddesi Anayasa'nın bütününe ve genel prensiplerine aykırıdır.

Yukarıda açıklanan sebeplere göre davada uygulanması gereken 7478 sayılı Köy İçme Suları Hakkındaki Kanun'un 16. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sebebiyle iptali için Anayasa Mahkemesine dava açılmasına karar verildi" denilmektedir.

III- İtiraz Konusu Hüküm: 7478 sayılı Köy İçme Suları Hakkındaki Kanun'un 16. maddesi:

"Madde 16- Bir kimse evvelce veya bu kanun hükümlerine göre meydana getirilmiş olan içme suyu tesislerini her ne suretle olursa olsun tahrip veya imha eder veya bozar yahut bunlara zarar verir yahut tesis edilmiş nizamı bozarsa 3 aydan 2 seneye kadar hapis ve 200 liradan 1500 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

Cürüm mevzuu olan şeyin veya ika edilen zararın kıymeti fazla ise mahkeme o cürme mahsus olan cezayı yarısına kadar artırır ve eğer hafif ise yarısına ve eğer pek hafif ise üçte birine kadar eksiltir.

Kıymet tayini için cürüm mevzuu olan şeyin veyahut vaki zararın cürüm işlendiği zamandaki kıymeti nazarı dikkate alınır. Yoksa failin istihsal eylediği menfaat hesap edilmez. Eğer fail bu cürümden dolayı mükerrir ise cezayı tenkise mahal yoktur.

Bu Kanun hükümlerine aykırı hareket eden fail bulunmadığı takdirde bozulan kısım yaptırılır ve masraf bozulan yer hangi köyün hududu içinde ise o köye tazmin ettirilir."

IV- Konuya İlişkin Anayasa Hükmü:

"Madde 33- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilinden dolayı cezalandırılamaz.

Cezalar ve ceza tedbirleri ancak kanunla konulur.

Kimseye, suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Kimse, kendisini veya kanunun gösterdiği yakınlarını suçlandırma sonucu doğuracak beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Ceza sorumluluğu şahsidir.

Genel müsadere cezası konulamaz."

V- İlk İnceleme : Bayat Sulh Hukuk Mahkemesinin 13.3.1969 günlü yazısı ile yaptığı başvurma üzerine, 10.4.1969 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, 44 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca yollanması gereken gerekçeli karar, dava dilekçesi, duruşma tutanağı ve varsa, tarafların Anayasa'ya aykırılık konusu üzerindeki iddia ve savunmaları örneklerinin gönderilmediği anlaşıldığından bu eksiklerin tamamlanması için dosyanın geri çevrilmesine karar verilmiştir.

Mahkemece 19.4.1969 günlü ve 1969/11 sayılı yazı ile, istenilen eksiklerin tamamlandığı bildirilerek iş yeniden mahkememize gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin, içtüzüğünün 15. maddesi gereğince 22.5.1969 gününde Lûtfi Ömerbaş, İhsan Keçecioglu, Feyzullah Uslu, A.Şeref Hocaoglu, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoglu, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Avni Givda, Muhittin Taylan, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ziya Önel ve Muhittin Gürün'ün katılmalarıyla yaptığı ilk inceleme toplantısında önce mahkemenin bu hükmü Anayasa Mahkemesine getirmeğe yetkili olup olmadığı yönü üzerinde durulmuştur. Anayasa'nın 151. ve 44 sayılı Kanun'un 27. maddelerine göre, mahkemelerin bir hükmün Anayasa'ya aykırılığını ileri sürebilmeleri, bakılmakta olan bir davanın bulunması ve iptali istenilen hükmün o davada uygulanacak bir hüküm olması koşuluna bağlıdır. Mahkemenin bakmakta olduğu davada itiraz konusu hükme dayanılmış ve itirazın gerekçesinde de davada, sözü geçen hükmün uygulanmasının gerektiği belirtilmiştir.

İptali istenilen fıkra (bozulan kısım yaptırılır ve masraf ... tazmin ettirilir.) denilmekte, davada ise bozulan kısım onarılmadan yaptırılan keşfe göre onarım için gerekli masrafın tazmini istenilmiş bulunmaktadır. Ancak bu durum da dahi mahkeme, davayı olumlu veya olumsuz yönde sonuçlandırabilmek için iptalini istediği hükme dayanmak zorundadır. Çünkü tazmin koşulunu ve bu koşulun olayda gerçekleşip gerçekleşmediğini belirtirken de itiraz konusu hükme dayanacağı açıktır. Bu sebeplerle mahkemenin, itiraz konusu hükmü, Anayasa Mahkemesine getirmeğe yetkili olduğuna üyelerden Avni Givda'nın karşıoyu ile ve oyçokluğu ile ve dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

Esas No : 1969/16
Karar No : 1969/54

VI- Esasın İncelenmesi: İtirazın esasına ilişkin rapor, mahkemenin gerekçeli kararı, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen hüküm, Anayasa'nın konu ile ilgili maddeleri, bunlara ilişkin gerekçeler ve Meclis görüşme tutanakları okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Her ne kadar mahkemenin itiraz yoluna başvurma kararında (7478 sayılı Köy İçme Suları Hakkındaki Kanun'un 16. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sebebi ile bu maddenin iptali için Anayasa Mahkemesine dava açılmasına karar verildi.) denilmekte ise de bakılmakta olan davanın niteliğinden ve Anayasa'ya aykırılık görüşünde mahkemece dayandırılan gerekçelerden itirazın, 16. maddenin davada uygulanacak son fıkrası hükmünü hedef tuttuğu ve bu hükmün iptalini sağlamak gereğini güttüğü anlaşılmaktadır.

Aynı hüküm hakkında daha önce aynı mahkeme tarafından mahkememize itiraz yolu ile başvurulmuş olup 1969/15 esas sayısında kayıtlı bulunan o itiraz, mahkememizin 7.10.1969 günlü ve 1969/53 sayılı kararıyla reddedilmiştir.

Söz konusu hükmün Anayasa'ya aykırı bulunduğu yolundaki o itirazın Anayasa Mahkemesince reddine karar verilmiş olmasının, aynı niteliği taşıyan bu davanın, esastan incelenerek karara bağlanmasına engel teşkil etmeyeceğine, Üyelerden A.Şeref Hoccoğlu ve Muhittin Gürün'ün karşı oyları ile ve çoğunlukla karar verildikten sonra, 7478 sayılı Kanun'un 16. maddesinin son fıkrasının Anayasa'ya aykırılığı yolundaki itiraz, sözü geçen karardaki gerekçelerle, yerinde görülmemiştir.

SONUÇ: 7478 sayılı Kanun'un 16.maddesinin son fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine 7.10.1969 gününde oybirliği ile karar verildi.

Başkan Vekili
Lütfi ÖMERBAŞ

Üye
Feyzullah USLU

Üye
A. Şeref HOCOĞLU

Üye
Fazlı ÖZTAN

Üye
Celâlettin KURALMEN

Üye
Hakkı KETENOĞLU

Üye
Fazıl ULUOCAK

Üye
Sait KOÇAK

Üye
Avni GİVDA

Üye
Muhittin TAYLAN

Üye
İhsan ECEMİŞ

Üye
Recai SEÇKİN

Üye
Ahmet AKAR

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Muhittin GÜRÜN

KARŞIOY YAZISI

7478 sayılı Köy İçme Suları Kanunu'nun 16. maddesinin, bu dosyaya da konu olan, son fıkrası hükmü, daha önce aynı mahkemenin bir diğer itirazı üzerine incelenerek Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir. (Anayasa Mahkemesi kararı: 7.10.1969, sayı: 1969/15-1969/53)

Anayasa'nın 152. ve Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve Yargılama usulleri hakkındaki 44 sayılı Kanun'un 50. ve 51. maddelerinde, Anayasa Mahkemesi kararlarının, hiçbir ayırım yapılmaksızın, kesin; yasama, yürütme, yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlayıcı olduğu herhangi bir duraksamaya yer vermeyecek açıklıkla belirtilmiş bulunduğu göre, hakkında Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'ya uygunluk kararı verilmiş bulunan bir kanun hükmünün, bir başka itiraz vesilesiyle tekrar incelenerek yeni bir karara konu yapılması mümkün değildir.

Bu hususa ilişkin ayrıntılı düşüncelerimiz, 28.6.1966, 14.2.1967, 30.9.1969 günlü ve 1963/132-1966/29, 1963/144-1967/6, 1969/17-1969/49 sayılı Anayasa Mahkemesi kararlarına ait karşıoy yazılarında geniş olarak açıklanmış bulunmaktadır. (İlk iki karar için bk. Resmî Gazete: 27.Haziran.1967, sayı: 12652, sahife: 8, 9, 14)

Burada tekrarını gerekli görmediğimiz aynı düşüncelerle yukarıdaki kararda uygulanan usule karşıyız.

Üye
A. Şeref HOCAOĞLU

Üye
Muhittin GÜRÜN

KARŞIOY YAZISI

Anayasa'nın 151. maddesine göre bir mahkeme ancak bakmakta olduğu davada uygulanacak kanunun hükümlerini, Anayasa'ya aykırılığını ileri sürerek, Anayasa Mahkemesine getirebilir. Bu hükmün benzeri 22.4.1962 günlü, 44 sayılı Yasa'nın 27. maddesinde de vardır.

Kararda; itiraz yoluna başvuran Bayat Sulh Hukuk Mahkemesi 9.5.1960 günlü, 7478 sayılı Köy İçme Suları Hakkındaki Kanun'un 16. maddesinin son fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğunu

ileri sürdüğü kabul edilmektedir. Bu hükme göre bir kimse evvelce veya bu kanun hükümlerine göre meydana getirilmiş olan içme suyu tesislerini her ne suretle olursa olsun tahrip veya imha eder veya bozar yahut bunlara zarar verir yahut tesis edilmiş nizamı bozarsa fail bulunmadığı takdirde bozulan kısım yaptırılır ve masraf bozulan yer hangi köyün hududu içinde ise o köye tazmin ettirilir.

Mahkemenin bakmakta olduğu 1969/11 esas sayılı davada davacı itiraz konusu fıkraya uygun olarak bozulan bölümü yaptırmış ve yapılan giderin bozulan yerin içinde bulunduğu köye tazmin ettirilmesini istemiş değildir; su isale hattının bozulan bölümü onarılmayarak ve onarım için ne kadar para gideceğinin bir keşif sonunda saptanmasıyla yetinilerek tahmin edilen onarım giderinin tahsili dava edilmiştir.

Şu duruma göre olayda mahkemenin itiraz konusu hükmü uygulayacağından söz edilemez. Davalının lehine olarak Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen ve iptali istenen hükme dayanılarak davalının hukukunu etkileyecek bir kararın verilmesi olasılığı varsa itiraz konusu hüküm davada uygulama yeri bulacak demektir. Oysa mahkemenin kanunun koyduğu koşullara uyulmadan ve bunların gereği yerine getirilmeden açılan davayı reddetmek durumunda olduğu apaçık ortadadır ve davada 7478 sayılı yasanın 16. maddesinin son fıkrası hükmünün uygulanması olanağı ve olasılığı yoktur.

Çoğunluk "uygulama" deyimini olumlu ve olumsuz uygulama olarak iki anlamda kabul etmekte ve mahkemenin elindeki davayı son fıkra hükmü ne uymadığı için reddetme durumunda bulunmasını bu fıkranın olumsuz biçimde de olsa uygulanması saymaktadır. Çoğunluğun Anayasa'nın 151. maddesinde geçen "uygulama" deyimini, değil delâlet ettiği hukukî kavramdan, sözlük anlamından bile böylesine uzak düşürecek biçimde geniş yoruma gitme eğilimi, Anayasa Mahkemesini iptal davası (Anayasa Madde 149) ve itiraz (madde 151) yolları arasında artık hiçbir ayrımın gözetilemeyeceği bir noktaya doğru yöneltmektedir. Oysa bu iki yol arasındaki anayasal ayrım göze batacak kesinliktedir.

Bilindiği gibi Anayasa, Anayasa'ya aykırı hükümlerin yürürlükten kaldırılması, başka bir deyimle, ayıklanması için "iptal davası" müessesesinin kurmuştur (Madde 149 ve geçici madde 9/2). Bu müessesenin işleyişi soyut konularda genel nitelikte sonuçlar doğurur. İptal davası sonunda iptaline karar verilen hüküm karar gününde; iptalin yürürlüğe girmesi için kararda başka bir gün öngörülmüşse o günde kendiliğinden yürürlükten kalkar (Madde 152/2).

Anayasa'ya aykırılık iddialarını Anayasa Mahkemesine getirilebilme yolunu mahkemelere açık tutan düzenin işleyebilmesi ise; ortada somut bir olayın, yani belli bir davanın bulunması, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen kanun hükmünün mahkemenin o davada uygulayacağı bir hüküm olması, aykırılık iddiasının ancak o davadaki taraflarca ileri sürülmesi ve mahkemenin iddianın ciddî olduğu kanısına varması veya hükmü kendiliğinden Anayasa'ya aykırı görmesi gibi koşulların gerçekleşmesine bağlıdır. Anayasa koyucunun bu son derece dar çerçeveli düzenle güttüğü erek, "iptal davası" müessesesinin varlığına karşın her nasılsa yürürlükte kalabilmiş bir takım Anayasa'ya aykırı hükümler yüzünden belirli kişilerin belirli haksızlıklara uğramalarını önlemektir. Buna bir de mahkemelerin Anayasa'ya aykırı gördükleri hükümleri uygulamaktan kaçınmalarına; böylece Anayasa'nın üstünlüğü ilkesinin bu alanda da korunmasına bir yol sağlanması ereği eklenebilir. Anayasa'nın 151. maddesinin getirdiği düzende Anayasa'ya aykırılık iddiası bir davada bekletici sorun olarak ortaya çıkar. Mahkeme Anayasa'ya aykırı gördüğü veya Anayasa'ya aykırılığı iddiasının ciddî olduğu kanısına vardığı kanun hükümlerini uygulamaz ve Anayasa Mahkemesine başvurur.

İptal davasını açmaya hakkı olanların bir kanunun yalnızca Anayasa'ya aykırı bulunduğu yönündeki görüşleri Anayasa'ya uygunluk denetimi düzenini işletmeye yeterken burada böyle bir

Esas No : 1969/16
Karar No : 1969/54

hükmün ancak belirli bir kişinin belirli haklarını etkileme durumuna geçişi hâlinde düzen işleme yoluna girebilmektedir. Anayasa'nın 151.maddesinde öngörülen yolun,149. maddedeki tersine, Anayasa'ya aykırılık konusunu soyut ve genel değil somut ve özel bir açıdan ele aldığı ve belirli olayları ve olayların taraflarını önalanda tuttuğunun bir başka kanıtı da mahkemelerden gelen Anayasa'ya aykırılık iddiaları üzerine verilmiş hükümlerin olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı olmasını yahut tıpkı bir iptal davası sonunda verilmiş kararlar gibi genel nitelikte etkiler yaratmasını Anayasa'nın, Anayasa Mahkemesinin takdirine bırakmış bulunmasıdır (madde 152/4). Demek ki Anayasa'nın 151. maddesine göre verilen bir hüküm, ancak Anayasa Mahkemesince aksine karar alınmadıkça, bir iptal davası sonunda verilmiş hükümlerin etki ve kapsamını edinebilir. O hâlde Anayasa'ya aykırı kanunların ayıklanması 151. maddede öngörülen düzenin baş ereği ve o düzenle doğrudan doğruya elde edilebilecek bir sonuç değildir. Bunun düzenin dolaylı bir etkisi, bir yan sonucu gibi görülmesi daha yerinde olur. Oysa çoğunluğun "uygulama" deyimini yorumlayış biçimi 151. maddeyi de Anayasa'ya aykırı hükümlerin doğrudan doğruya ayıklanması için kullanılacak bir yol durumuna getirmektedir. Bu tutumdaki iyi niyet ne denli belli ve yerinde de olsa gene de bir Anayasa deyiminin böylesine zorlanması haklı gösteremez.

Özetlenecek olursa: 7478 sayılı Yasa'nın 16. maddesinin son fıkrası Bayat Sulh Hukuk Mahkemesinin, bakmakta olduğu davada uygulayacağı hüküm değildir. Anayasa'nın 151. ve 44 sayılı Kanun'un 27. maddelerine uymayan itirazın yetki yönünden reddi gerekir. Oysa Anayasa Mahkemesince aksine karar verilmiş ve işin esastan incelenmesine yol açılmıştır.

1969/16 sayılı davada ilk inceleme sonunda verilen 22.5.1969 günlü karara bu nedenlerle karşıyım.

Üye
Avni Givda